

ベトナム語の所有と名詞化の表現方法の変遷

リンディフォーラム：

日本におけるベトナム語研究の今

第1回 2021年1月23日

鷺澤拓也（神田外語大学）

➤ JSPS 科研費 課題番号 19K23047

課題名「近代的書記言語の形成過程の解明：

ベトナム語の虚詞と文法史的变化を通して」 により助成

➤ 本発表の内容のうち多くは、

鷺澤 (2019) 「ベトナム語の機能語của, sự, không, bịの文法化過程：

16～19世紀の文献から」 <http://doi.org/10.15083/00078597>

にて詳しく説明されています。

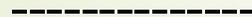
1. 研究の方向性

- ▶ (近代的) 書記言語 (≡「標準語」) は「作る」もの
 - × ただ話されている言葉を書いただけ
 - × ただ方言を1つ選んだだけ

「言文一致」のイメージ： × 言 ←———— 文

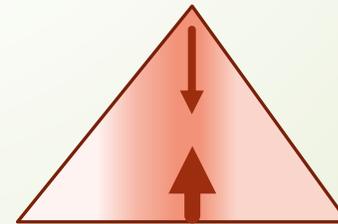
○ 言 →———— 文

前近代
文

言 ●●●●●●●●

近代
「〇〇語」

方言 → 標準語 ← 方言

1. 研究の方向性

- ▶ (近代的) 書記言語にするため、「(近代的) 語彙」だけでなく、
「(近代的) 文法」も必要
- ▶ 日本語の場合、
 - ▶ 代名詞「彼」「彼女」
 - ▶ 無生物主語
 - ▶ 迷惑の意味のない「れる / られる」の受身
 - ▶
 - ▶
- ▶ ベトナム語の場合... ?
 - ▶ 所有 (属格) と của
 - ▶ 名詞化 と sự を調べる

2. 現代ベトナム語での表現

5

➡ 所有と của

➡ nhà (của) tôi chân (của) nó A (của) B 「B の A」

省略できないことも：

➡ ý kiến của trên ≠ ý kiến Ø trên

➡ tình yêu của chồng ≠ tình yêu Ø chồng

➡ những tấm ảnh cũ của tôi

A部分は省略可（ただし、あくまで「省略」）

➡ Áo của tôi mới hơn Ø của bạn.

2. 現代ベトナム語での表現

6

➡ 名詞化と sự

- ➡ sự は語の名詞化。việc などは句の名詞化
- ➡ sự の後には2音節以上の動詞または形容詞が置かれる
- ➡ “sự + 動詞” の後に動詞の目的語を置く場合は前置詞が必要
 - ➡ Kỳ vọng sự phát triển của kinh tế Việt Nam.
 - ➡ *Kỳ vọng việc phát triển của kinh tế Việt Nam
 - ➡ *Kỳ vọng sự phát triển Ø kinh tế Việt Nam.
 - ➡ cf. việc phát triển Ø kinh tế của Việt Nam
- ➡ Tôi tức giận anh ta.
 - sự tức giận đối với anh ta của tôi
 - * sự tức giận Ø anh ta của tôi

3. 16世紀以前の表現

➡ 『新編傳奇漫録』

(*Tân biên Truyền kỳ mạn lục*)

漢：陳末奉命北使

喃：卒代茹陳鼻命鼻使若北

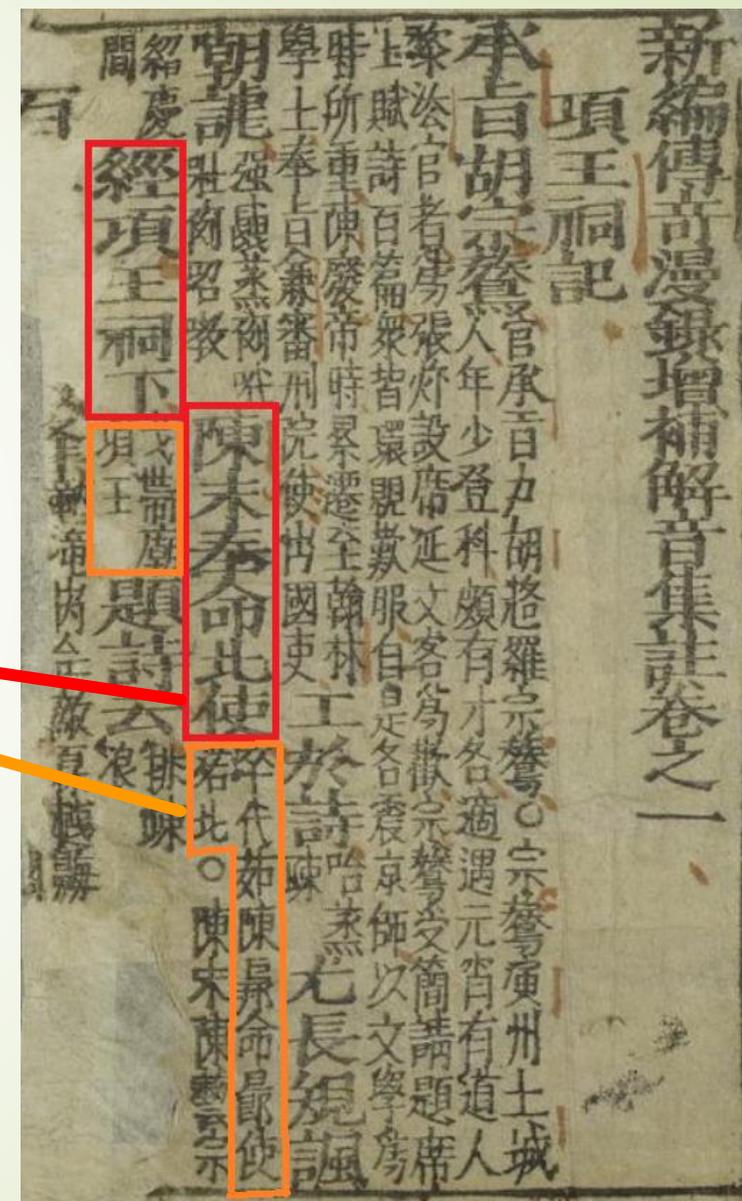
Rốt đời nhà Trần, vâng mệnh sang sứ nước Bắc

漢：經項王祠下

喃：戈嚳廟項王

Qua dưới miếu Hạng Vương

標識のない
所有 →

3. 16世紀以前の表現

➡ 標識のない所有

➡ 『佛説大報父母恩重經』

父母深恩

→ 恩 曩 盎 那

ơn năng Ø áng nạ (áng nạ : 父母)

(現代語では của 必要)

3. 16世紀以前の表現

▶ của の用法は... ?

漢: 積財如熾火 [財を積むこと熾火のごとし]

(『新編傳奇漫録』)

喃: 積 貼 朋 焔 盛

Tích của bằng lửa thịnh.

3. 16世紀以前の表現

10

▶ 標識のない名詞化

漢: 禳送いよいよ愈加則憑陵ほしいまま愈肆 [禳送 愈 加ふれば則ち憑陵 愈 肆 にす]

喃: 祭 迢 強 夥 時 籠陵 強 籠弄

Tê đũa càng lắm thời (/thì) lung lăng càng rông.

漢: 願使君重養威嚴 [願はくは使君重く威嚴を養はんことを]

喃: 嗔 使君 哿 餒 威嚴

Xin Sứ quân cả nuôi uy(/oai) nghiêm

▶ 名詞を用いた名詞化も

漢: 尤長規諷嘲諢 [尤も規諷嘲諢にもって長くた]

喃: 強 躑 蒸 例 咈 **羸** 例 昭 嗽

càng dài chưng lời dạy dỗ, lời trêu giễu

3. 16世紀以前の表現

- ▶ sự の用法は... ?

漢: 遂夫妻講歡論舊 [遂に夫妻 歡を講じ舊を論ず]

喃: 卜 媯 重夫 講 事 盃 論 事 宴

Bèn vợ chồng giảng sự vui, luận sự cũ,

- ▶ 1音節語にsựが付く。
- ▶ 意味は「嬉しかったこと」「昔のこと」
(×「嬉しさ」「古さ」)

3. 16世紀以前の表現

▶ chung や thừa を使った「所有」表現（?）

漢: 馮之子 [馮の子]

B 之 A → chung A B

喃: 蒸 昆 粳 戸 馮

(ただし、Bは動詞句や節での

chung con trai họ Phùng

修飾語の場合も)

漢: 利**其**土地驕**其**甲兵 [其^その土地を利し、其の甲兵を驕る] 其 A → thừa A

喃: 悶 所 坦滯 誇 所 矛麻

Muốn thừa đất đai, khoe thừa mâu ma

3. 16世紀以前の表現

13

▶ chung や thừa を使った「名詞化」表現 (?)

N 之 V/A → N chung V/A

漢: 廷臣忌**立言之直** [廷臣 立言の直なるを忌む]

喃: 碎 廷臣 嗒 昫 立言 蒸 儂

Tôi đình thần ghét người Lập Ngôn chung thẳng.

漢: **天之陽報**已諄諄於夢寐之間 [天の陽報^{すで}已に夢寐^{むび}の間に諄諄たり]

喃: 歪 蒸 嚕 報 匋 懇懇 於 蒸 課 夢寐

Trời chung rõ báo, đã khẩn khẩn ở chung thuở mộng寐

3. 16世紀以前の表現

14

▶ chung や thừa を使った「名詞化」表現 (?)

漢: 生雖恨**其失節** [生 其の失節を恨むと雖も]

其 V/A → thừa V/A

喃: 𠵹 張生 雖 恨 所 失節

Người Trương Sinh tuy giận thừa thất tiết,

漢: 惟娘**所命** ^{ただ} [惟 娘の命ずる所]

所 V/A → thừa V/A

喃: 盍 娘 所 遣

Bui nàng thừa khiến.

4. 17～19世紀の表現

- ▶ ベトナム語が書かれた資料（チュノム／ラテン文字）：
 - ▶ 漢文との対訳資料 … 固定化された古風な表現の可能性大
(日本の漢文訓読のよう)
 - ▶ 韻文 … 平仄（声調）・押韻の規則に従うため、
自然な言い方を反映していない可能性大
- ▶ キリスト教資料
- ▶ 近代的文学 … 19世紀後半～

4. 17～19世紀の表現

➡ 17世紀 :

Alexandre de Rhodes (1651a)

Catechismus in octo dies divisus/

Phép giảng tám ngày

[8日間の講義]

ラテン文字表記が考案された後、早い時期に書かれた代表的なカトリックの教理書。

ラテン語との対訳。

CATHECHISMVS
in octo dies divisus.

Dies Primus.

Phép giảng tám
ngày

Ngày thứ nhất.

Suppliciter petamus ab
Septimo Caeli Domino ut
adiuves nos ad hoc ut in-
telligamus probè legem Do-
mini intelligendum au-
tem ad hoc est neminem esse
in hoc seculo qui diu vivat,
vix enim persingitur ad
septuagesimum aut octo-
gesimum aetatis annum
quærendus est igitur à no-
bis modus ut possimus diu
vivere, hoc est, vitam
sempiternam adipisci
hoc enim verè prudentis
est ceteræ omnes huius
mundi artes quamvis divi-
tias acquirendis sint aptæ,
minime tamen eripere
nas poterunt ab ignobilitate & miseria, quin sædem in eam
inci.

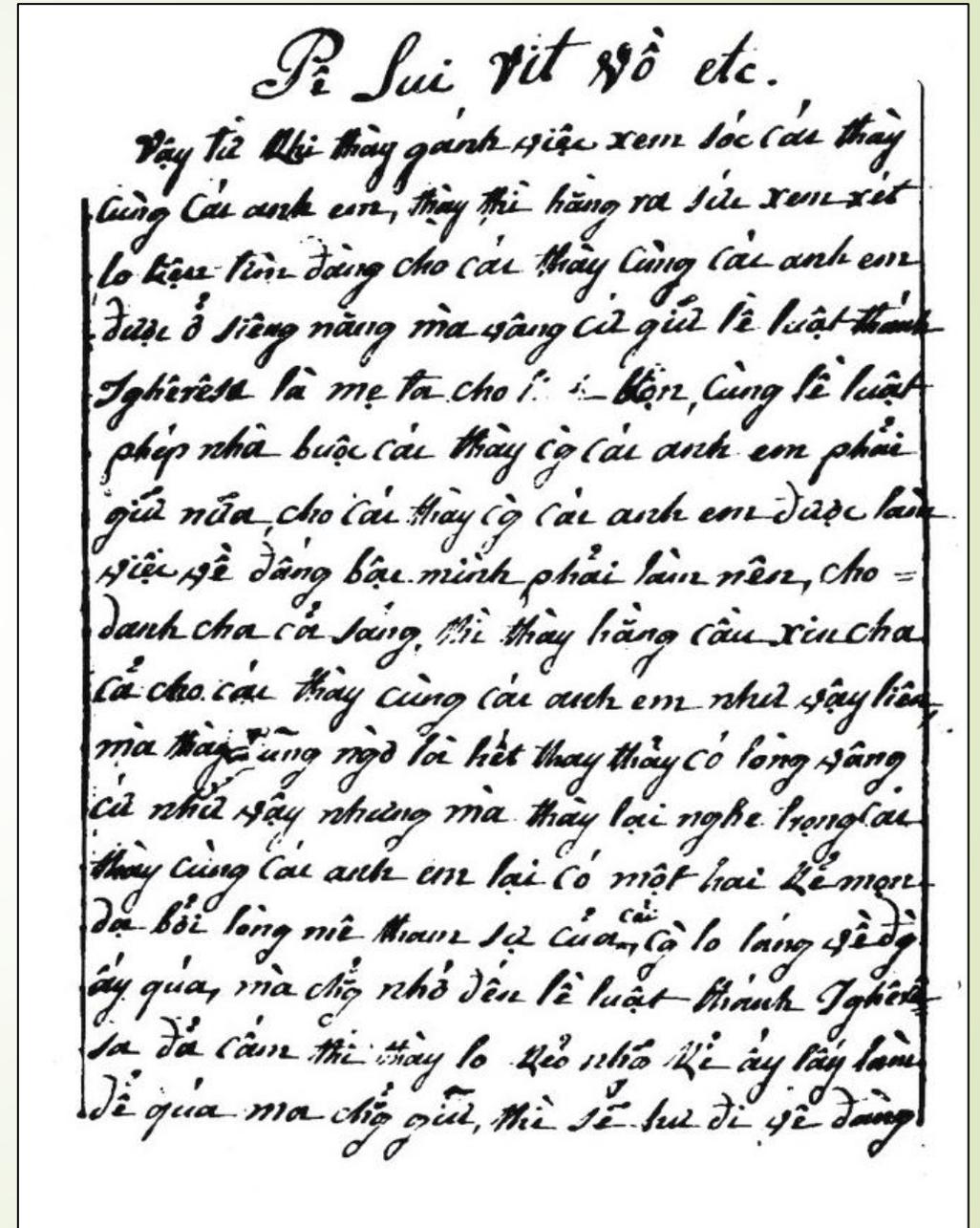
Ta câu cũ đức Chúa
blời giúp sức cho
ta biết rõ tư tưởng đạo
Chúa là như thế nào
vì vậy ta phải hay ó-
chê này chẳng có ai sống
lâu; vì chưng kẻ
đến bảy tám mươi tuổi
chẳng có nhiều. vì
vậy ta nên tìm đường
nào cho ta được sống lâu,
là kiếm hàng sống vậy:
thật là việc người khôn
ru, khác phép thế
gian này, dù mà làm
cho người được phú
quí: sau thế chẳng làm,
được cho ta ngày sau

4. 17～19世紀の表現

17

▶ 18世紀：「ルイの手紙」 (1755年)

18世紀の希少な
ラテン文字資料の一つ

4. 17～19世紀の表現

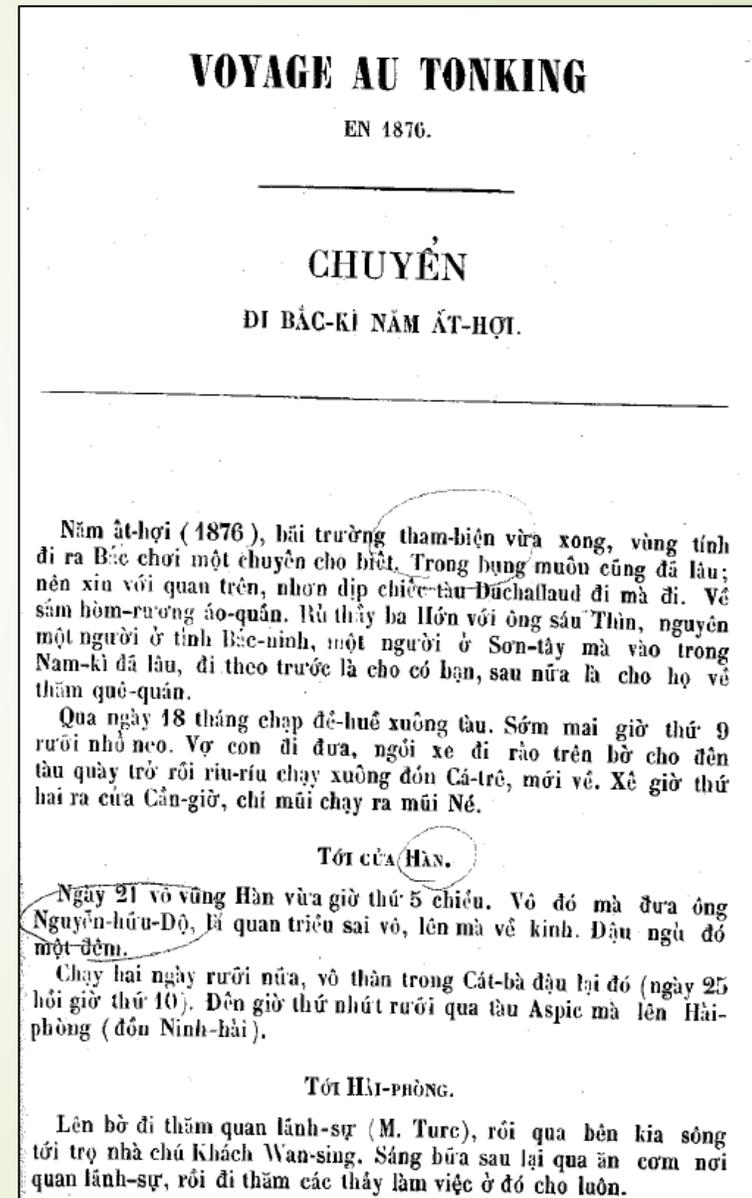
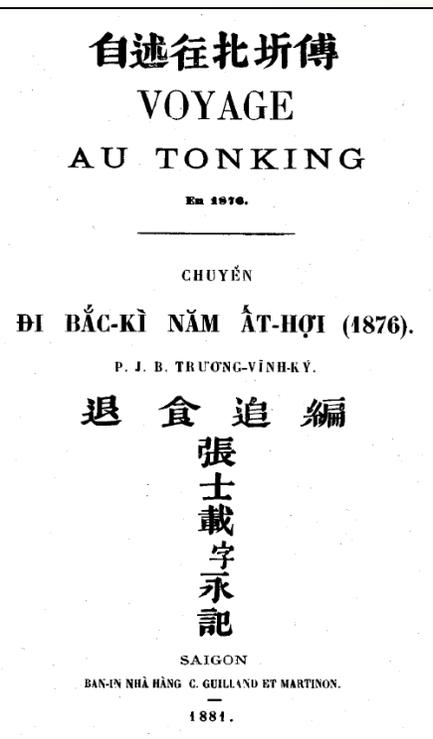
18

➡ 19世紀：

Trương Vĩnh Ký
(1881)

『1876乙癸年の北圻訪問』

近代文学の先駆けとなる
代表的な作品の1つ。
南部出身者による
北部の旅行記（随筆）。

4. 17～19世紀の表現

19

➡ 所有： ほぼ、標識なし

➡ まれに、về（「帰る」→「～に帰する」）で表すことも。

Đàng thứ nhất là đàng về kẻ hay chữ, gọi là đạo Nho.

Đàng thứ hai là đàng kẻ thờ quỷ, ma làm việc dối, gọi là đạo Đạo.

Đàng thứ ba là đàng kẻ thờ bụt, gọi là đạo Bụt.

(17C 『8日間の講義』 tr. 104-105)

4. 17～19世紀の表現

20

➡ của はやはり「財産」だが、

Chớ tham của người! 「人のものを貪ってはならない」
(17C 『8日間の講義』 tr. 302)

のような、抽象的な「もの（所有物）」も。

ただし、現代語における「省略(∅ của B)」とは違う。

4. 17～19世紀の表現

21

➡ sự は、現代語のviệc のよう。

sẽ nói về sự đi xuống Phát Diệm (19C 『北圻訪問』 tr. 21)

sựの後に2音節の動詞が続いているが、
điとxuống の独立性が高く、
その後Phát Diệmの前に前置詞がない

4. 17～19世紀の表現

22

- ▶ chưng は、前置詞（「～に」）としてまれに、もしくは、原因を表す vì chưng で、現れる。
- ▶ thừa は、全く見られなくなる。

5.数量的分析

前述の4文献での出現回数と、

そのうち現代語と同じ文法機能語の用法の回数を調べる。

と見なす基準：

- ▶ **của** : 名詞と名詞に挟まれていること。
(“ \emptyset của B” は、4文献では出てこない)
- ▶ **sự** :
 - ▶ 2音節以上の動詞または形容詞の前に置かれること。
 - ▶ 後続の動詞または形容詞が目的語等を伴う場合、
動詞・形容詞の後に直接置かれず、間に前置詞等があること。

5.数量的分析

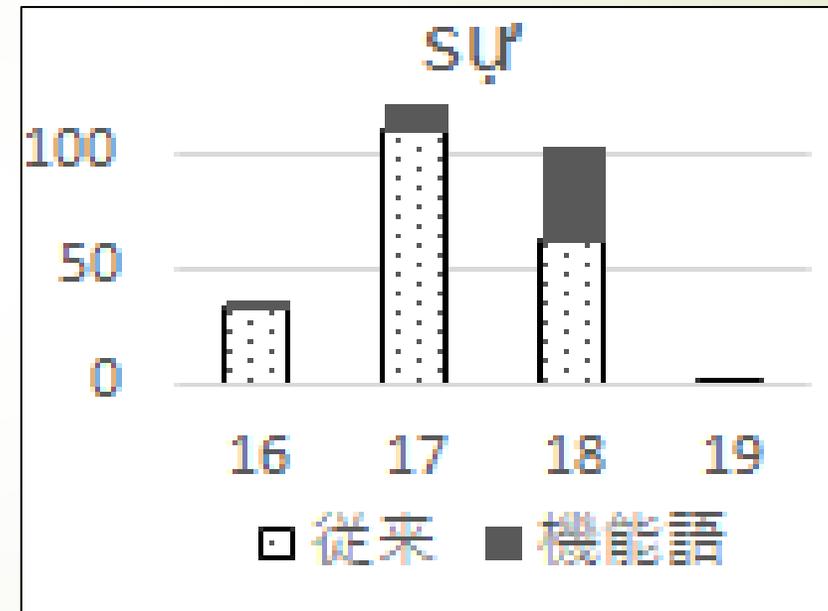
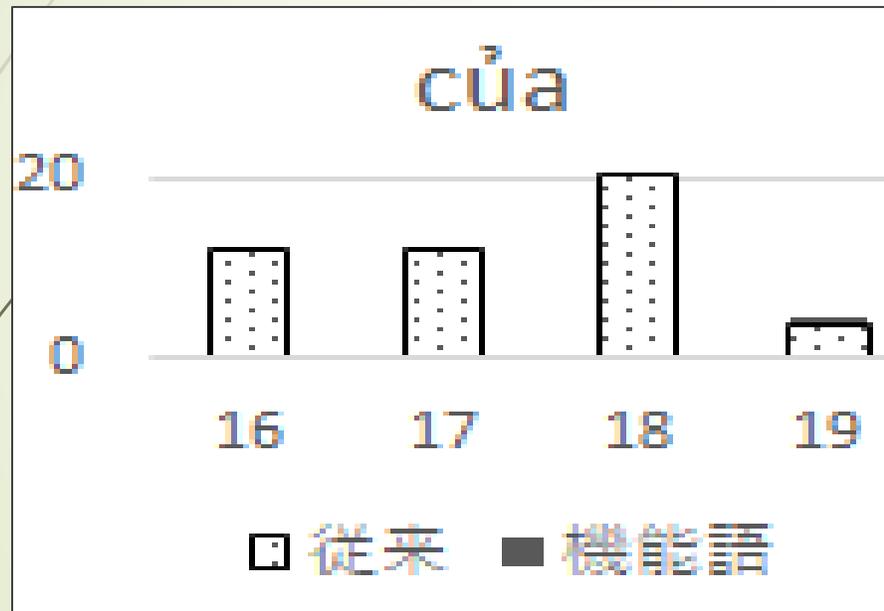
文献	新編傳奇漫録			8日間の講義			ルイの手紙			北圻訪問		
年代	16世紀末			1651年			1755年			1881年		
総 音節数	44,638			52,513			1,460			12,583		
	全体	機能 語	割合	全体	機能 語	割合	全体	機能 語	割合	全体	機能 語	割合
của	55	0	0	63	0	0	3	0	0	6	1	16.7
sự	161	18	11.2	571	75	13.1	15	6	40.0	3	0	0
合計	256	18	7.0	666	75	11.26	22	6	27.3	44	35	79.5

5.数量的分析

25

文献の総音節数を1万音節に均すと

(横軸は世紀。「従来」 = 「全体」 - 「機能語」)

- củaの内容語としての使用頻度は18世紀を頂点に減少、しかし19世紀でも機能語としての使用頻度は低い。
- sựも19世紀には使用頻度が激減し、機能語としての用例も見られない。

6. 考察

- ▶ (近代的) 書記言語では、複雑な文法構造が必要
 - ▶ → 所有・名詞化などを、標識で明示する必要性があったか
- ▶ 日本では、
漢文訓読体をベースに、文語体 + 「山の手言葉」 → 口語体
- ▶ ベトナムでの漢文対訳文体は、その後... ?
...日本ほどではない
- ▶ của と sự は19世紀末以降に急速に文法化
← 社会的背景が大きいと考えられる

7. 今後の展望

- ▶ 17～19世紀の用法を、より多くの文献で調べる。当面、考えているのは：
 - ▶ Gieronimo Mayorica. *Thiên Chúa Thánh giáo Khải mông* [天主聖教啓蒙]. (17世紀前半、チュノム。ラテン文字翻字(2003)あり)
 - ▶ Bento Thiện (1659) *Lịch sử nước An Nam* (ラテン文字。Đỗ Quang Chính (2008) に現代式表記法への翻字あり)
 - ▶ *Thư gửi G.F. de Marini của Bento Thiện, Thư gửi Marini của Igesico Văn Tin* (共に1659。ラテン文字。Đỗ Quang Chính (2008) に現代式表記法への翻字あり)
 - ▶ “Bốn mươi hai văn bản thư từ viết bằng chữ quốc ngữ thế kỉ XVIII” [18世紀のクオック・グーで書かれた42通の手紙] (ラテン文字。Đoàn Thiện Thuật (2008) に現代式表記法への翻字あり。)
 - ▶ *Thánh giáo yếu lý* [聖教要理] (1774) 作者不明 (チュノム。ラテン文字翻字 (1997) あり。)
 - ▶ Nguyễn Trọng Quản (1887) *Thầy Lazaro Phiền* (ベトナム近代小説の先駆け)

7. 今後の展望

- ▶ 20世紀（特に前半）の文献も調べる。当面、準備中の文献：
 - ▶ Hồ Biểu Chánh: *Cay đắng mùi đời* (1923),
Nhân tình ấm lạnh (1923), *Tỉnh mộng* (1925)
 - ▶ *Tuyển tập Hoàng Ngọc Phách* (1925 前後)
 - ▶ *Tuyển tập Nhất Linh - Khải Hưng* (1930年代)
 - ▶ *Tuyển tập Vũ Trọng Phụng* (1930年代)
- ▶ 他の文法事項や、機能語も対象に
 - ▶ 受身 (được, bị)
 - ▶ 節による修飾 (mà)
 - ▶ 副詞化 (một cách)
- ▶ 人文情報学を導入
 - ▶ Python による自然言語処理 ← 品詞タグ VnCoreNLP

7. 今後の展望

- ▶ 近代的語彙の創出においては、『南風雑誌 (*Nam Phong tạp chí*)』 (1917~1934)の役割がしばしば指摘されるが、文法では？
- ▶ 地域差・方言差 (Trương Vĩnh Ký や19世紀の近代文学作家は南部人、『南風雑誌』はハノイ)
- ▶ 他の言語での状況と比較
 - ▶ 日本語では、『日本語スタンダードの歴史：ミヤコ言葉から言文一致まで』(野村剛史 2013)
 - ▶ 室町時代、(当時の)「京言葉」がステータス獲得
 - ▶ → 応仁の乱(1467~)以降、京都から各地方への移住により、全国的に普及、共通言語化
 - ▶ → 江戸時代、参勤交代の武家や上方商人が、江戸で使う + 江戸下町言葉、東日本方言の諸要素
 - ▶ → 「山の手言葉」
 - ▶ つまり、「山の手言葉」は単なる一方言ではなく、「標準語」となるにふさわしく作られてきていた
 - ▶ ベトナムでは...？ 「南部標準語」の形成過程、分裂期の書記言語の南北差の小ささ、...
- ▶ フランス、中国との関係